

Мовні засоби підсилення експресії в газетному мовленні

Стадній Алла

Поділ лексики української мови за належністю до окремих функціональних стилів не можна вважати абсолютним, оскільки сфери спілкування не є чимось відокремленим, замкненим, не можуть бути відокремленими і стилі та шари лексики, що створюють специфіку цих стилів: взаємопроникнення стилів і їх елементів викликає зміну стилістичного заряду окремих слів, завдяки чому відбувається їх переоцінка: деякі нейтральні слова можуть набути відтінку розмовних чи навіть грубих, розмовні або грубі починають оцінюватись як нейтральні [Коробчинська, 1968: 3-4]

Як відомо, публіцистичний стиль – це функціональний різновид літературної мови, що характеризується популярністю, образністю, яскравістю виражальних засобів позитивної чи негативної експресії, передачі думки.

Мова друкованих засобів масової інформації є одним із найдинамічніших підстилів публіцистичного стилю: у ній досить помітно й на відносно короткому часовому відрізку засвідчуються зміни, що відбуваються в суспільстві. Сьогодні у мові газет особливо помітні конкуренція інформаційної та експресивної функцій мови. Експресивна функція в останні роки значно посилилась.

Найхарактернішим стилістичним явищем, яке спостерігається в мові сучасної української преси, є проникнення в неї елементів розмовного стилю літературної мови.

У системі засобів посилення експресії публіцистичного стилю чимала роль належить саме елементам розмовної мови, „серед яких виділяється значна кількість експресем – мовних одиниць, здатних створювати виразність” [Пономарів, 1990: 172]

Будь – який розмовний елемент стає засобом виразності й експресії тільки в оточенні інших, нерозмовних засобів.

Розмовні дієслова в мові періодичних видань переважно вказують на конкретну дію: **закосити** (копіювати), **відкараскатись** (чогось позбутись), **тусуватись** (розважатись), **довбанути** (вдарити фізично чи морально), **віддуватись** (виправдовуватись), **вигрібати** (позбутися чогось), **кляцати** (фотографувати), **обламатися** (втратити інтерес), **випасати** (чекати), наприклад: *Раніше „Скрябін” цілком свідомо, що називається , „закошував» під „Депеш” (Україна молода. – 2003. – 29 серпня. – С. 14); Таж від минулого так просто не відкараскаєшся (ПіК. – 2004. – № 20. – С. 45); А якщо хтось тут просто „тусує”, так тому не вистачає ні їжі, ні шкарпеток (Україна молода. – 2005. - 15січня. - С.8); Захід добряче довбанула тенденція смертельного ВІЛ-СНІДу (ПіК. – 2003. – № 42. – С. 29); У мерії Шева, зокрема, мусив „віддуватися” за підтримку на виборах кандидата від влади та участь у передвиборчих роликах Януковича (Україна молода. – 2005. – 25січня. – С.11); Але ми вигрібаємо свою толерантність уже 350 років (Україна молода. – 2004. - 12грудня.- С.12); ...ми остаточно обламалися (ПіК. – 2004. – № 22. – С. 29) тощо.*

У кількісному відношенні дієслова знаходяться поряд з іменниками, часто саме вживання дієслів є єдиним засобом для виведення оцінки. У текстах публіцистичного стилю зустрічаються дієслова, що містять оцінку в самій семантиці та не потребують стилістичного коментаря: **педалювати, тюкати, бовтатись, тицяти, копирсатись, мусувати**, наприклад: *Ситуацію ще більше запутала „НП районного масштабу” на Дніпропетровщині, де група чиновників хтозна з цієї ініціативи почала педалювати третій термін Леоніда Кучми (ПіК. – 2003. – № 8. – С. 9); Уявіть собі, ви з друзями прогулюєтеся собі вулицею у новорічну ніч, а ззаду на вас летить якийсь навіжений гульвіса і „тюкає” вас сокирою... (Україна молода. – 2004.- 5січня.- С.14); Відповідний законопроект... вже місяці зо три немов у ополонці бовтається у порядку денному... (ПіК. – 2004. – № 20. – С. 22); У студії, крім чудодійного супчику, з’являється стиліст і починає прикладати до видатної у всьому тушки Писанки різні яскраві ганчірки і тицяти пальцями, яка ганчірка наскільки „полніт” або навпаки (ПіК. – 2004. –*

№ 20. – С. 45); *А це означає, що ми започатковуємо нову рубрику, де будемо копірситися у жахливчиках* (ПіК. – 2004. – № 21. – С. 42); *Оглядачі все ще мусують тему ймовірного лівого альянсу за участю Сан Санича..* (ПіК. – 2004. – №18. – С. 13).

Привертають увагу дієслова, які містять оцінку діям інших: **гарувати, чубитись, лупцювати, полоскати(обмовляти)**, наприклад: *Погляньте, у тій Верховній Раді всі так тяжко гарують, але, дивно, все гладшають та гладшають* (ПіК. – 2003. – № 2. – С. 28); *За яку політреформу чубляться депутати?* (ПіК. – 2003-2004. – № 50. – С. 13); *Цей чоловік пояснив, що мене планують закрити до понеділка в камері й „готувати” до серйозної розмови, тобто лупцювати, не давати спати, їсти тощо* (Україна молода. – 2004.– 11березня.-С.2).

Серед конотативних дієслів, що зустрічаються в мові засобів масової інформації, можна виділити певні семантичні групи і синонімічні ряди:

у значеннях „говорити, розмовляти, сказати”: **теревенити, бубоніти, гавкати, зморозити, базікати, розп'якати, бовкнути, волати, ляпати** та інші: *Тільки-но почали теревенити, що треба втнути, аби у труні виглядати як живою і стрункою опісля експрес-дієти* (ПіК. – 2004. – № 20. – С. 45); *Скільки б не бубоніли недоброзичливці, мовляв, Ющенко на опозиційний з'їзд не з'явився, бо кишка тонка, а він взяв і прийшов...* (ПіК. – 2003. – №9. – С. 81); *Поки хтось там „гавкає” про нелегітимність ЦВК, караван на чолі з Рябцем, продовжує йти вперед, тобто займатися виборами* (ПіК. – 2000. – № 2. – С. 7); *...пан Володимир вирішив черговий раз вистьобнутися і зморозив таке:”...великий хоча б тому, що має Тараса* (ПіК. – 2003. – № 10. – С. 12); *Не базікай! А то й справді розп'якаєш щось персональне* (ПіК. – 2003. – № 16-17. – С. 39); *І тепер нехай хтось спробує бовкнути, що він пішов не від мавпи* (ПіК. – 2004. – № 50. – С. 31); *Це якраз той випадок, коли журналістові немає сенсу волати про абсурдність чи незаконність того, що відбувається...* (ПіК. – 2004. – № 22. – С. 22); *... є цілий загін приставів, котрі стежили і стежать, щоб депутати не ляпнули „чогось мужицького* (ПіК. – 2004. – № 20. – С. 22);

у значенні „ходити”, „приходити”: **припхатися, доклигати, вертатися, човгати, тинятися**, наприклад: *Вона – це французька співачка Емма Шаплін, ми – це жертви реклами, кийвські сноби від маскульту, що припхалися на її виступ у хибній надії почути голос янгола ще за життя...* (ПіК. – 2003. – №16-17. – С. 62); *Але допоки жіночки доклигують важким, тернистим шляхом до цієї бездоганної формули, по ходу справи начебто несподівано впливають найнагальніші проблеми та гарячі теми...* (ПіК. – 2003. – № 10. – С. 45); *Позавчора ввечері я знову веиталася серед наметового люду, грілася з ними біля баняків...* (Україна молода. – 2005. – 10 грудня. – С.4); *...планета Земля, котру, здавалося б, допитливе людство мало б вичовгати вздовж і впоперек, досі приховує в собі стільки таємниць і загадок...* (ПіК. – 2003. – №16-17. – С. 42); *Або майже все, за винятком хіба що Володимира Литвина, який, між тим, не без діла тинявся, а усі депутатські канікули присвятив благородній справі...* (ПіК. – 2003. – №18. – С. 14);

у значенні „їсти”, „пити”: **хавати, схрумати, посьорбати, жерти, топтати, хлестати, висушити**, наприклад: *У голові не вкладалося – як такий прісний продукт могли хавати усі ті мільйони нещасних...* (ПіК. – 2003. – №19. – С. 38); *...коли длубатися тими клятими дерев'яшками в шматку сала, то схрумати багато не вдасться, схуднете автоматично* (ПіК. – 2004. – №20. – С. 45); *Тож можна припустити, що розрекламовані „30 рейдерів із семи країн» спокійнісінько посьорбували собі солодку водичку...* (ПіК. – 2003. – №37. – С.37); *...бідолашні діточки так любили макдональдсівські забігайлівки, що жерли у них мало не щодня...* (ПіК. – 2004. – №18.– С. 25); *Судячи з того, що пива пішло „в народ” десь тисяч зо шість літрів, а ковбасок „втоптали” півтонни, свято вдалося...* (ПіК. – 2003. – №39. – С. 43); *Сивуху ту, мов брагу, хлещуть, аж гай гуде* (Україна молода. – 2005.- 6 січня.-С.15); *Цистерну кримського шампанського висушили* (Україна молода. – 2005.- 6 січня. - С.15);

у значенні „витрачати кошти, розраховуватися за щось”: **розкошелитися, відстібнути, тринькати**: *Навряд чи розкошелиться на гучні банкети з „ві-ай-ні” персонами українського представництва за кордоном* (ПіК. – 2003. – №32-

33.– С. 8); ...ні, до власних відомостей – прошу пана, „на шару”. А от за чужі доведеться „відстібувати” (ПіК. – 2003. – №16-17. – С. 39); ...коротше, зі словами „нареши́ти ти навчи́шся не **тринькати** грошей”! названа сума була урочисто внесена (ПіК. – 2004. – №16-17. – С. 30);

у значенні „просити”: **канючити, клянчити**, наприклад: ... третю і четверту ми **виканючили** за десять метрів від місця нашого першого „гріхопадіння” - у групи студентів (ПіК. – 2004. – № 22. – С. 27); Депутатам – по двадцять тисяч аби не **клянчили** щодня! (Україна молода. – 2004.- 25 березня. - С.9).

Отже, елементи розмовного стилю в мові засобів масової інформації є досить поширеним явищем. Вони допомагають виконувати основні функції газет – як інформувати, так і переконувати читачів.

У кількісному відношенні дієслова знаходяться поряд з іменниками, часто саме вживання дієслів виступає єдиним засобом для вираження оцінки. У текстах періодичних видань переважають дієслова, що позначають негативні дії, які виконує суб'єкт. Це підтверджується численними прикладами, наведеними у статті.

Література

1. Баранник Д.Х. Актуальні проблеми дослідження мови масової інформації // Мовознавство.- 1983.- №6.- С. 13-17.
2. Безрукова А.В. Семантика и функционирование глаголов, выражающих эмоциональное отношение // Семантика и функционирование английского глагола: Межвузовский сборник научных трудов. – Горький, 1985. – С. 11 – 15.
3. Коробчинська Л.А. Лексика розмовної мови // Питання мовної культури.- К.: Наукова думка, 1968.- Вип.2.-С. 3-11.

4. Пономарів О.Д. Засоби художньої експресії в публіцистичному стилі // Взаємодія художнього і публіцистичного стилів української мови.- К.: Наукова думка, 1990.- С. 166-179.
5. Сукаленко Н.І. Про конотаційно-оцінний аспект мовної діяльності людини // Мовознавство. – 1985. - №2. – С. 28 – 30.
6. Тараненко А.А. Языковая семантика в ее динамических аспектах (основные семантические процессы) . – К.: Наукова думка, 1989. – С. 102 - 107.